

# Carta de drets fonamentals de les persones amb discapacitat intel·lectual

**Carta de drets fonamentals  
de les persones amb discapacitat  
intel·lectual**

## Presentació

EUGENI GAY MONTALVO

Em plau presentar aquesta “ Carta de drets fonamentals de les persones amb discapacitat intel·lectual ” i he d'agrair, abans que res, l'amabilitat d'APPS en brindar-me aquesta immerescuda oportunitat.

Si hi ha una cosa per la qual val la pena lluitar és per la conquesta dels drets inherents a la dignitat humana. La Història ens demostra que la lluita pels drets de les persones i pel seu anhel de justícia com a aspiració màxima a la igualtat dels éssers humans no ha estat fàcil, ni ho és tampoc avui en dia. Fa tan sols quelcom més de mig segle que es va proclamar, el 10 de desembre de 1948, la Declaració Universal de Drets Humans que comprometia, per primera vegada, a la Comunitat Internacional que l'adoptava, en proclamar que tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets i que és per això que han de comportar-se solidàriament tal com diu l'article 1 de l'esmentada Declaració.

Aquests drets, llibertat, igualtat i solidaritat, no poden concebre's aïlladament i han de conjugar-se indissolublement units, ja que cap d'ells té sentit sense el referent dels altres. De la mateixa manera, només podran ser efectius si aquesta igualtat i llibertat que proclama la Declaració es fonamenten en la dignitat i en els drets, ja que és evident la diferència i la diversitat humana que, lluny de considerar-la com un obstacle, l'hem de rebre com una riquesa, doncs de la dignitat neix la força que ens fa lliures i ens impulsa a la igualtat dels uns envers els altres.

Així mateix la dignitat i el dret es reconeix i es requereix, respectivament, des del mateix moment que vivim en comunitat amb altres persones. Per això la necessitat de respectar i fer respectar.

La societat, moltes vegades identificada només amb l'Estat i els seus poders, ha de reconèixer en la Llei els drets, entre ells el d'igualtat, i els Tribunals vetllar per la seva tutela eficaç; però correspon a tots vetllar per la constant reivindicació i la reparació dels drets no reconeguts o d'aquells altres vulnerats tant per les Lleis com pels Tribunals.

En aquest sentit APPS contribueix de manera inestimable al compromís que tots tenim amb la societat amb la promulgació d'aquesta Carta que, hereva del mateix esperit jurídic que va inspirar la nostra Constitució i el nostre Estatut d'Autonomia, té el seu origen en aquesta nova Ordenació jurídica, nacional i internacional, a la qual ens referíem i apel·la als nostres legítims representants a reparar les desigualtats i, en aquest cas concret, les que dimanen de les persones amb discapacitat intel·lectual, com així es manifesta en els Antecedents i es proclama en el Preàmbul de la Carta que em plau presentar, i que seria convenient poguéssim tenir cabuda a la nova Constitució Europea.

Els catorze articles que conté i els seus epígrafs parlen per si sols i d'ells hem de prendre bona nota tots els ciutadans, però especialment els poders públics que conformen el nostre Estat de dret, que són servidors de l'interès general i encarregats del bon govern del nostre món complex actual que continua tenint en " la família, la unitat bàsica de la societat", tal com proclama encertadament l'article 7 de la Carta, ja que la família és l'entorn immediat en el qual descobrim la nostra dignitat i, en conseqüència, un entorn més necessitat de protecció per poder fer efectius els drets de qui tan necessitats estan a causa d'aquesta discapacitat, sobre la qual pretén reclamar-se una atenció que es converteix avui en exigència de primer ordre.

Barcelona, Juny de 2004

## Presentació

SALVADOR CURCOLL I GALLEMÍ  
President de la Federació APPS

Com a President de la Federació APPS és un honor presentar la " Carta de drets fonamentals de les persones amb discapacitat intel·lectual". Aquest document és fruit de l'esforç de les persones i entitats que integren la Federació Catalana Pro Persones amb Retard Mental – APPS, de l'experiència dels seus professionals, de les famílies i la valuosa col·laboració de destacats juristes, els quals amb la seva implicació i dedicació han plasmat els nostres anhels d'una societat més justa vers les persones amb discapacitat intel·lectual.

Vagi a totes les persones que d'una manera o altre han participat el més sincer agraïment per la dedicació i interès que han prestat en l'elaboració d'aquesta Carta de Drets.

Sens dubte, es tracta d'un document elaborat amb la màxima participació, consens i revisió jurídica, en línia de les actuacions que caracteritzen a la Federació APPS.

Aquest document pren com a punt de partida la " Declaració dels Drets del Retardat Mental" (1971) de les Nacions Unides i els principis establerts en la " Declaració Universal de Drets Humans" (1948) i altres pactes internacionals, adaptant i actualitzant el seu contingut a les noves necessitats socials del nostre entorn, alhora respon a la pròpia filosofia de l'APPS, en la qual s'estableix com a eix de treball i principi inspirador de les nostres actuacions " el foment de drets de les persones amb discapacitat intel·lectual i les seves famílies".

Des de la meua incorporació activa en la Federació APPS he tingut l'oportunitat de constatar la importància del moviment associatiu en el desenvolupament de la política social del nostre país. Malauradament, tot i les millores assolides tant en l'àmbit dels drets com dels serveis i prestacions, avui dia encara ens trobem amb situacions que posen de manifest la persistència de desigualtats i que evidencien que el col·lectiu de persones amb discapacitat constitueix un sector de població heterogeni que requereix de garanties suplementàries per a la seva plena integració.

En definitiva, no podem oblidar que les persones amb discapacitat intel·lectual són ciutadans i ciutadanes de ple dret i com a tals han de tenir l'oportunitat de participar en la vida social, econòmica i política de la comunitat a la que pertanyen en igualtat de condicions que la resta de la societat.

Per tal de ser conseqüents amb aquesta realitat des de la Federació APPS hem considerat oportú donar un nou impuls al reconeixement de la igualtat real i de la no discriminació de les persones amb discapacitat intel·lectual, i així ho reflectim en l'articulat que compon la Carta de Drets.

Barcelona, Juny de 2004



## Antecedents

La proclamació formal dels drets fonamentals de les persones a la Declaració Universal de Drets Humans (Resolució 217 A (III) del 10 de desembre de 1948) va propiciar la presència i defensa dels mateixos als màxims textos normatius desenvolupats des de fa 54 anys en els diferents països Occidentals. Aquesta declaració formal contrasta, de vegades, amb l'escassa vigència dels mateixos drets, amb les dificultats pel seu respecte i la seva poca aplicació en les polítiques que determinen la vida quotidiana de molts col·lectius que per motius culturals, d'ètnia, religiosos, físics, intel·lectuals o per qualsevol altra condició o circumstàncies personals o socials, veuen mancades les seves garanties i drets fonamentals.

Quan existeix un col·lectiu que presenta unes característiques diferencials marcadament específiques aquesta situació es fa especialment palesa i es fa necessària una proclamació concreta dels seus drets fonamentals per tal d'establir les bases per a la protecció dels mateixos i la reivindicació de la seva condició de ciutadanes i ciutadans.

Aquesta situació resulta especialment significativa quan es tracta de persones amb algun tipus de limitació o discapacitat intel·lectual.

Els Organismes Internacionals no han estat aliens a aquesta preocupació i ja la mateixa Assemblea General de Nacions Unides va desenvolupar la "Declaració dels drets del retardat mental" (Resolució de l'Assemblea General de Nacions Unides 2856 (XXVI), del 20 de desembre de 1971, Conveni de Drets Civils i Polítics de la Unió Europea).

La dimensió social dels Estats moderns constata una evident preocupació i sensibilització per acollir i integrar als menys afavorits, no solament amb solemnes declaracions a les seves cartes magnas sinó també amb la legislació ordinària que progressivament hauria de tendir a fer realitat aquestes proclames.

La present Carta de Drets Fonamentals de les persones amb discapacitat intel·lectual pren com a punt de partida la "Declaració dels drets del retardat mental" de Nacions Unides i la modifica en funció de les aportacions socials aconseguides els darrers anys de vida europea i, en el nostre cas, de vida catalana. S'han generat noves necessitats considerades socialment com a bàsiques que ens porten a superar els 7 punts de la declaració de 1971 i ens permeten desglossar-los en nous enunciats molt més ajustats a la nostra realitat.

Pretenem, doncs, transformar la societat. Lluny d'ésser aquesta una proclamació formal, aspirem a provocar una reflexió sobre la vigència dels drets fonamentals en les persones amb discapacitat intel·lectual i, a la vegada, a constituir un primer pas cap a la seva exigència, el seu respecte i a l'elaboració de polítiques que garanteixin la seva aplicació.

## Preàmbul

Partint dels principis establerts en la Declaració Universal de Drets Humans i els Pactes Internacionals sobre drets humans,

Recordant la necessitat d'ajudar a les persones amb discapacitat intel·lectual a desenvolupar llurs aptituds en les més diverses esferes d'activitat, així com de fomentar la seva incorporació a la vida social,

Subratllant la Constitució Espanyola de 1978 que estableix com a drets fonamentals suprems la igualtat, la dignitat de la persona, i el lliure desenvolupament de la personalitat, i garanteix una política de previsió, tractament, rehabilitació i integració dels discapacitats físics, sensorials i psíquics, tot senyalant que se'ls prestarà l'atenció especialitzada que requereixin i se'ls empararà especialment en el gaudi dels drets fonamentals que la Constitució estableix,

Considerant que no n'hi ha prou amb el reconeixement formal d'aquests drets si la realitat fàctica i la concreta realitat social i vital impedeix fer efectius els mateixos,

Considerant que tot i que la nostra societat ha emprès una línia positiva de protecció, prevenció, rehabilitació i equiparació d'oportunitats respecte de les persones amb discapacitat intel·lectual, és necessari aconseguir que tots els sectors de la població es responsabilitzin en la consecució d'una completa integració d'aquestes en el si de la nostra societat,

Considerant que una concepció comuna d'aquests drets i llibertats és de la major importància per tal d'aconseguir el ple compliment dels mateixos i el desenvolupament de l'article 1.1, 9.2 i sobretot l'article 49 de la Constitució Espanyola de 1978,

Partint de l'Estatut de Catalunya, que reconeix:

en el seu article 8, a la Generalitat com el poder públic que ha de promoure les condicions per tal que siguin factibles la llibertat i la igualtat, així com la participació de tots els ciutadans en la vida econòmica, cultural i social,

en el seu article 9, competències exclusives en matèria d'assistència social, joventut, institucions públiques de protecció i tutela de menors,

en el seu article 10, en el marc de la legislació bàsica de l'Estat i, si s'escau, en els termes que la legislació estableixi, li correspon a la Generalitat el desenvolupament legislatiu i l'execució en matèria penitenciària,

en el seu article 15, que assenyala que és competència plena de la Generalitat la regulació i administració de l'ensenyament en tota la seva extensió i

en el seu article 17, en què es diu que correspon a la Generalitat el desenvolupament legislatiu en matèria de sanitat interior,

## **La Federació Catalana Pro Persones amb Discapacitat Intel·lectual (APPS)**

Proclama la present

Declaració de Drets de les persones amb discapacitat intel·lectual, com a referent comú per tal que la igualtat, el respecte a la dignitat, l'equiparació d'oportunitats i tots els drets que en aquesta declaració es recullen a favor d'aquestes persones, deixin de ser un ideal formal i passin a ser una realitat fàctica recolzada no solament per institucions privades i governs sinó per cada una de les esferes de la nostra societat.



ARTICLE 1

## **Dret a una vida de qualitat**

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a una vida de qualitat, no solament en el sentit més bàsic sinó també en el sentit d'accedir a un nivell o qualitat de vida, en consonància amb els paràmetres de l'entorn (assistència, educació, treball, accés als serveis de la comunitat, habitatge etc.) i l'actualitat que els ha de permetre adquirir la millor base possible pel seu desenvolupament al llarg de tota la seva existència.

## ARTICLE 2

### **Dret a la igualtat i a la no discriminació**

La discapacitat intel·lectual no és una malaltia, és una característica de la persona, i com a tal ha de ser tractada, sens perjudici del manteniment o adopció de mesures de compensació o prevenció de desavantatges soferts per persones determinades.

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret que se'ls garanteixi el respecte a la dignitat de la seva persona i el lliure desenvolupament de la seva personalitat, sense cap discriminació per raó de la seva discapacitat, qualsevol que en sigui l'origen o gravetat i sense excepció possible per raó de raça, color, sexe, idioma, religió, opinions polítiques o socials, naixement o qualsevol altra circumstància, tant si es refereix a la persona amb discapacitat intel·lectual com a la seva família.

S'implantaran les mesures oportunes per garantir l'accés i la participació de les persones amb discapacitat intel·lectual en l'educació, el treball, l'oci, la informació, etc., amb la finalitat d'aconseguir el seu màxim desenvolupament personal i social.

## ARTICLE 3

### **Dret a la dignitat, a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge**

Tot ésser humà té dret a l'honor, a la intimitat personal, a la seva pròpia imatge i a la seva sexualitat.

Les persones amb discapacitat intel·lectual són, abans que res, persones i, per tant, han de ser tractades amb educació i respecte per la societat, entitats i poders públics.

Les persones amb discapacitat intel·lectual han de ser protegides especialment contra l'explotació i el tracte discriminatori, abusiu o degradant que puguin afectar a la seva persona i a la seva sexualitat.

La persona amb discapacitat intel·lectual ha de tenir una especial protecció davant la investigació científica de tal manera que els interessos de les diferents aplicacions de la biologia, la genètica i la medicina no puguin prevaldre sobre el respecte a la persona i les seves llibertats fonamentals.

#### ARTICLE 4

## Dret a l'assistència sanitària

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a que se'ls garanteixi la promoció, la protecció i la millora de la seva salut, mitjançant l'aplicació, per part dels poders públics, de polítiques de previsió, de tractament, de rehabilitació, de coordinació de l'atenció sanitària i altres que donin una resposta integral a les necessitats de cada persona.

Així mateix, hauran de tenir garantit el dret a l'atenció mèdica i al tractament terapèutic més adequat al seu cas, així com el dret a participar en programes d'orientació psicològica i de formació que els permetin desenvolupar al màxim les seves capacitats i aptituds.

Per aconseguir-ho, la política sanitària haurà d'elaborar un pla individualitzat d'atenció que respecti el model d'intervenció social de la persona a la feina, família, residència etc.

#### ARTICLE 5

## Dret a l'educació

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a rebre una educació i una formació adaptades a les seves necessitats i d'acord amb les seves capacitats, cercant sempre el seu màxim desenvolupament educatiu, social i de realització personal. Les administracions competents han de garantir, a més a més, que l'educació de les persones amb discapacitat sigui de la màxima qualitat i estigui dotada dels recursos materials, humans i econòmics necessaris.

L'ensenyament ha de ser gratuït, al menys el relatiu a la instrucció bàsica i obligatòria.

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen el dret a no ser excloses del sistema ordinari i, per tant, l'administració educativa ha de garantir que els alumnes amb discapacitat intel·lectual rebin l'ajuda i el suport necessari que assegurí el seu progrés en els aprenentatges i el desenvolupament personal en un entorn escolar inclusiu.

Dintre de l'entorn escolar, en el cas que sigui necessari, els infants i joves amb discapacitat intel·lectual rebran escolarització en els Centres d'Educació Especial de forma transitòria o definitiva però sempre dins el marc de la comunitat.

Abans i paral·lelament a la instrucció bàsica i obligatòria, les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a una educació o atenció precoç que faciliti el desenvolupament de la seva capacitat individual en un entorn segur i favorable.

Un cop finalitzat el cicle educatiu bàsic, les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a tenir accés a una formació permanent, al llarg de la seva vida, que els permeti el ple desenvolupament de les seves facultats i capacitats.

#### ARTICLE 6

### **Dret als serveis socials**

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a rebre, des del seu naixement, les prestacions econòmiques, els ajuts tècnics i altres serveis socials adients (com ara assistència domiciliària, assistent personal, transport adaptat, etc.) que li permetin la seva plena participació en la vida comunitària del seu poble o ciutat.

L'administració ha de destinar els recursos necessaris per aconseguir la integració social i comunitària de les persones amb discapacitat intel·lectual.

#### ARTICLE 7

### **Dret a la família**

La persona amb discapacitat intel·lectual té el dret a viure en família. La família és la unitat bàsica de la societat i com a tal la persona amb discapacitat intel·lectual té dret a participar-hi.

La família ha de rebre els recursos com ara la informació, formació, assessorament, etc. i a més a més ha de tenir la protecció necessària mitjançant programes de respir, de conciliació de vida laboral i familiar i altres, per tal de poder exercir la responsabilitat fonamental de la protecció, educació i desenvolupament de la persona amb discapacitat intel·lectual en un entorn segur i estable i en un ambient de felicitat, estimació i comprensió.

## ARTICLE 8

# Dret a un habitatge digne

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a l'habitatge i a viure en un habitatge digne, on es respecti la seva privacitat, adaptat a les seves característiques i necessitats, tan si aquest habitatge és la llar familiar, un establiment especialitzat degudament autoritzat i acreditat per les administracions corresponents o és l'habitatge propi. En tots els casos, les condicions i la qualitat de vida del model ha d'oferir un marc de seguretat afectiva on la persona pugui expressar les seves emocions i els seus conflictes.

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a ser formades, a desenvolupar i a exercir les seves habilitats d'autogovern i autodeterminació.

En el cas que la persona major d'edat esculli o resulti necessari o convenient que visqui en un establiment degudament autoritzat i registrat per les administracions competents, les condicions de ratio de personal (d'atenció directa i indirecta), d'espai i altres han d'oferir un marc de seguretat afectiva, estructural i material on la persona pugui fer la seva vida amb seguretat i comoditat.

Amb aquestes característiques, la persona podrà fer el seu procés habilitador o d'envelliment en el model escollit com a casa.

## ARTICLE 9

# Dret al treball

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a tenir un treball digne i remunerat, fins i tot creant i mantenint, per part de les Administracions Públiques competents, mecanismes de foment i protecció que permetin l'accés del col·lectiu al món del treball tot eliminant els prejudicis socials i les barreres econòmiques.

Les persones amb discapacitat intel·lectual en edat laboral tenen dret a desenvolupar un treball productiu en el sistema ordinari de treball. Si això no és possible, se'ls donarà l'alternativa d'una plaça laboral en centres especials de treball o altres fórmules del sistema d'ocupació, sempre garantint un salari digne donat que el valor terapèutic del treball no ha d'anar mai en detriment de la seva retribució.

L'accés al lloc de treball ha de poder-se fer amb un transport públic adequat a les necessitats de les persones amb discapacitat i l'accés al mercat laboral, amb una formació professional apropiada.

En alguns casos, i sempre en funció de les seves capacitats, es potenciarà la seva incorporació a centres ocupacionals o centres de dia, establint en cada cas i mitjançant l'elaboració de plans individuals, la forma de vertebrar la integració de la persona amb discapacitat intel·lectual en la comunitat.

ARTICLE 10

## **Dret a la seguretat econòmica**

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a la seguretat econòmica i a tenir un nivell de vida digna, encara que per la gravetat de la seva discapacitat no puguin treballar. En aquesta situació, les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a rebre una prestació o pensió econòmica i a tenir alguna ocupació.

En aquest sentit, tindran dret a l'habitatge, a l'accés a les prestacions a la seguretat social o bé a la protecció social.

En cap cas, inclòs l'acolliment residencial, la institucionalització de la persona limitarà el dret a les percepcions econòmiques, socials i sanitàries.

Article 11

## **Dret a la llibertat de moviments, pensaments, opinió, i al lliure desenvolupament de la seva personalitat**

La persona amb discapacitat intel·lectual com a tot ésser humà té dret a la llibertat ideològica, religiosa i de culte. Ningú, en contra de la seva voluntat, el podrà obligar a declarar sobre la seva ideologia o religió.

Les persones amb discapacitat intel·lectual són persones amb un conjunt de valors i aptituds que els permeten exercir tots i cadascun dels drets que tenen com a ciutadans i com a tals poden participar de la societat d'acord amb la seva voluntat i capacitat. Així doncs, s'ha de potenciar i fomentar la seva participació en temes cívics com ara escollir representants polítics, sindicals, etc. i tots aquells altres en què es demostrï la seva capacitat com a ciutadans de ple dret.

ARTICLE 12

## **Dret a la cultura, a l'art, a la pràctica de l'esport i al lleure**

Les persones amb discapacitat intel·lectual han de tenir accés a la cultura, l'art i altres formes de manifestacions socials, incloses les d'esport, oci o lleure que promoguin la seva salut física, mental, emocional i desenvolupin el seu potencial creatiu, artístic i intel·lectual, donat que fomenten autoestima, les relacions interpersonals i són un dels fonaments de la inclusió social.

Així doncs, la persona amb discapacitat intel·lectual ha de poder participar en la vida de la comunitat, accedir als mitjans de comunicació i a les activitats d'oci i lleure comunes a la resta de ciutadans, incloses les culturals, artístiques, esportives i altres manifestacions i pràctiques socials o d'altre tipus que hi tinguin lloc sense barreres físiques, psicològiques, econòmiques o ideològiques i que, evidentment, han de ser accessibles des del punt de vista del llenguatge.

Per a poder fer-ho hauran de rebre els suports necessaris, especials i específics que s'ajustin a les seves necessitats, edat i característiques.

La diversitat d'enfocament i comportaments amb que les persones amb discapacitat intel·lectual podran aproximar-se, interpretar o gaudir d'aquestes activitats no seran mai un impediment per accedir-hi.

ARTICLE 13

## **Dret a gaudir de l'entorn i el Medi Ambient**

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret, com la resta de ciutadans i ciutadanes, a gaudir del seu entorn i del seu medi ambient.

Com a mitjà imprescindible pel seu desenvolupament personal i social les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a participar en el seu entorn social i comunitari així com a gaudir del medi ambient.

Per accedir-hi han de tenir garantits els mitjans de transport adequats, així com necessàries adaptacions del medi físic i material, com ara senyals, símbols reconeguts i accessibles etc., dintre de la línia coneguda com " disseny per a tothom " .

## Dret a la tutela efectiva

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a exercir tots els seus drets civils, socials, econòmics i polítics, articulants-se legalment els mecanismes de tutela (en el grau que la gravetat o severitat de la seva discapacitat aconselli) que permetin exercitar-los en condicions dignes i amb les necessàries garanties i proteccions.

Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a una tutela judicial efectiva i quan es vegin involucrades en una acció judicial han de ser sotmeses a un procediment just que tingui plenament en compte les seves capacitats i condicions físiques, mentals i intel·lectuals per a la protecció de la seva persona i béns.

Si algunes persones amb discapacitat intel·lectual no són capaços d'exercir efectivament tots els seus drets, o si es fa necessari limitar o fins i tot suprimir l'exercici d'alguns d'aquests drets, el procediment d'incapacitació haurà de tenir les garanties necessàries per respectar les persones amb discapacitat intel·lectual i garantir la millor defensa dels seus drets i dels seus interessos.

El procediment d'incapacitació haurà de comptar amb les següents característiques essencials: estricta legalitat, judicialitat, provisionalitat i graduabilitat.

Les persones amb discapacitat intel·lectual han de poder comptar amb un tutor qualificat quan aquest resulti indispensable per a la protecció de la seva persona i béns.

Aquesta declaració es fa sense pretensió d'exhaustivitat i en el benentès que les persones amb discapacitat intel·lectual han de gaudir també de tots els drets i obligacions civils i polítics reconeguts a les persones en uns paràmetres d'igualtat.

Per aconseguir-ho l'Estat ha de procurar que les organitzacions de persones amb discapacitat intel·lectual participin en l'elaboració de les lleis i en l'avaluació permanent de les mateixes.







Amb el suport de

